

Stručni rad

NASTAVA NA DALJINU ZA VRIJEME EPIDEMIJE

Lilijana Ladra

Osnovna šola Šentjanž pri Dravogradu, Slovenija

Sažetak

Članak prikazuje provedbu odgojno-obrazovnog rada na daljinu za vrijeme epidemije koronavirusa. Detaljnije opisuje kako su se svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa – učitelji, učenici i roditelji – morali nositi s potpuno nepoznatom situacijom u kojoj su se našli kada je nastava preko noći premještena iz učionica u njihove domove. Navedeno je kako se odabiralo prikladno okruženje za učenje koje bi omogućilo provedbu kvalitetne nastave, te kako je promijenjeni način rada od nastavnika i učenika zahtijevao puno novih znanja s područja informacijskih i komunikacijskih tehnologija i novih pristupa podučavanju te učenju. Prikazani su prednosti i nedostaci provođenja nastave na daljinu te njegove posljedice koje su se pokazale povratkom u školu. Dodani su primjeri iz prakse odnosno nastave slovenskog jezika. U zaključku zapisane su najvažnije spoznaje stečene za vrijeme provođenja nastave na daljinu.

Ključne riječi: obrazovanje, nastava na daljinu, koronavirus, informacijska i komunikacijska tehnologija (ICT), okruženje za učenje

1. Uvod

„Obrazovanje nije pamćenje, to je znati gdje pronaći ono što želiš znati i to je znati primijeniti novo znanje.“ (*William Feather*) Napisana misao navodi nas na razmišljanje o školi i njezinoj ulozi na području obrazovanja. Škola i nastavnici imaju veliku odgovornost u prenošenju znanja učenicima i njihovom oblikovanju u odgovorne i vrijedne ljude. Škola je mjesto gdje učenici provode dobar dio dana, pa je stoga još važnije kako provode to vrijeme. Učitelji se trudimo da se učenici u školi osjećaju ugodno i da u školi steknu što više novih znanja. Pritom nastojimo što uspješnije navigirati između dvije uloge koje škola ima – odgojne i obrazovne. [1] Generacije učenika su se tijekom godina jako promijenile, a posljedično morali smo se mijenjati i učitelji. Stari pristupi ustupili su mjesto novima. Naravno, to se nije dogodilo preko noći. Najveću promjenu u nastavi izazvala je uporaba računala; digitalna pismenost postala je ključna kompetencija učitelja. Zelenu ploču i kredu zamijenile su interaktivne ploče, a računalo je postalo neizostavan dio nastave. Danas više ne možemo zamisliti nastavu bez korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije jer nam nudi bezbroj mogućnosti za poboljšanje, obogaćivanje i diversifikacije nastave.

2. Nastava na daljinu

Da je bilo potrebno i korisno uvesti modernu tehnologiju u nastavu, pokazalo se u proljeće 2020. godine kada je bila zbog COVID-19 proglašena epidemija, a situacija nas natjerala na drugačiji način poučavanja što je za nastavnike i učenike predstavljalo novost s kojom se trebalo suočiti. Naime, naređeno je bilo provoditi nastavu na daljinu tako da je bila premještena iz školskih učionica u domove. Situacija nas je zatekla takoreći nespremne. Nastavu na daljinu do tada nismo poznavali i nismo se educirali u tom smjeru. Po tom pitanju smo svi mi, učitelji i učenici, bili potpuni laici. Istina je da je korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija dobro prihvaćeno u nastavi, tako da smo učitelji u vezi s tim imali mnoga znanja koja smo već koristili u radu s učenicima. Međutim, tada se preko noći trebalo transformirati u ulogu učitelja koji znanje prenosi isključivo na daljinu putem računala. Zbog prijelaza na nastavu na daljinu prvo je trebalo riješiti pitanje odabira okruženja za učenje koje bi bilo što prikladnije kako za učenice tako i za učitelje, a ujedno omogućavalo kvalitetnu nastavu. Nakon vaganja različitih opcija, na našoj školi odlučili smo provoditi učenje na daljinu u okruženju Microsoft Teams. Slijedila je početna obuka od strane školskog informatičara koji nas je upoznao s novim okruženjem za učenje i korištenjem pojedinačnih aplikacija. Nakon toga educirali smo se gledajući niz videa o korištenju alata u okruženju MS Teams i slušajući online predavanja nastavnika iz drugih škola koje su već koristile ovo okruženje za učenje na daljinu. Trebalo je steći puno novih znanja vezanih za korištenje spomenutog okruženja za učenje. Između ostalog, trebalo je naučiti kako:

- stvoriti novu grupu
- zakazati sastanak/videokonferenciju,
- pridružiti se sastanku,
- izraditi e-knjigu (One Note),
- dodijeliti zadatak,
- podijeliti zaslon,
- čavrljati, zvati,
- koristiti Whiteboard ...

Ravnatelj je odredio grupu učitelja kao „Teams podršku“ za ostale učitelje koja je zasnovala e-učionice unutar kojih su se odvijale sve aktivnosti vezane za nastavu pojedinog predmeta. Članica spomenutog tima bila sam i ja. Pred nama je bio težak zadatak, od nas se puno očekivalo – kako od strane uprave tako i od roditelja te učenika, a isto tako smo i sami za sebe imali velika očekivanja jer smo iz nastale situacije željeli izvući maksimum. Glavni cilj bio je osigurati kvalitetnu nastavu koja će biti u skladu s nastavnim planom i programom, a pri tom na prvo mjesto postaviti učenike, njihove potrebe i sposobnosti. [3] Prijelaz s nastave uživo na nastavu na daljinu kod većine pokrenuo je mnoga pitanja kao što su:

- Imam li kod kuće odgovarajući radni prostor za učenje na daljinu?
- Trebam li nabaviti neku drugu opremu (npr. uredsku stolicu, slušalice)?
- Hoću li moći motivirati studente da me slušaju, surađuju, uče itd.?
- Koje sadržaje trebam odabrati kako bih sebi i svojim učenicima olakšao rad?
- Koliko materijala mogu planirati za jedan školski sat da neće biti ni premalo ni previše?
- Kako ću provjeriti jesu li i učenici nešto naučili na našem satu?

Sličnih pitanja bilo je puno više, a odgovori su se nizali jedan za drugim kako su se stvari počele odvijati u praksi. Danima i tjednima učenja na daljinu stekli smo puno novih znanja i puno iskustva. To se odrazilo i na izbor sadržaja, način prezentiranja materijala, korištenje raznih alata, provjeru zadataka, davanje povratnih informacija itd. U početku su naše upute učenicima bile jednostavne, poslane kao priloge u grupi za određeni predmet ili putem chata. Kasnije smo izradili e-knjige koje su nudile neograničene mogućnosti za objašnjavanje gradiva, prosljeđivanja zadataka, prihvaćanja odrađenih zadataka i davanja povratnih informacija. Počeli smo s izradom uputa i objašnjenja u Power Point prezentacijama kojima smo dodali audio snimke, internetske poveznice i ostalo. Također se i učenicima više svidio taj način. Nastavu smo obogatili kvizovima u aplikaciji Kahoot i Mentimeter te kolekcijom učeničkih proizvoda u Padletu. Češće smo zakazivali videokonferencije, a počeli smo koristiti i Whiteboard što je omogućilo jasniji prikaz i objašnjenje gradiva te aktivnije sudjelovanje učenika. Na taj način također smo imali bolji uvid u to jesu li učenici usredotočeni na školski rad ili su prisutni samo fizički. Većina učenika se brzo navikla na rad na daljinu, postali su samostalni, odgovorni i disciplinirani. [3] Pokazalo se, međutim, da taj tip nastave traži puno više vremena od klasičnih satova. Mislim, naime, na izradu priprema, prosljeđivanje uputa, pregledavanje zadataka i slanje povratnih informacija, čavrljanje usput, pozive pojedinih učenika kojima su potrebna dodatna objašnjenja kako bi mogli pratiti lekcije i slično. Zbog svega navedenog učitelji smo bili manje-više uključeni u svoj posao tijekom cijelog dana, odazivali smo se na svaki poziv učenika, ali i kolega. Ako smo htjeli uz sve opisane obaveze osigurati si malo slobodnog vremena, morali smo se disciplinirati, napraviti raspored i ponekad ostaviti ponešto za kasnije. [2] Nadalje, sve vrijeme glavno načelo bilo je dati učenicima najviše što je u datoj situaciji moguće jer je bilo jasno da će učenici nakon povratka u školu morati pokazati određena znanja stečena za vrijeme nastave na daljinu.

3. Primjeri iz prakse

U ovom poglavlju iznijet ću dva primjera iz prakse koje sam provodila u nastavi slovenskog jezika – radu s neumjetničkim i umjetničkim tekstom.

3.1. Primjer nastavnog sata slovenskog jezika – rad s neknjiževnim tekstom

Kao primjer rada s neknjiževnim tekstom odabrala sam *Opis života osobe*, naime prvi sat u spomenutom modulu – čitanje teksta i njegova analiza. Za taj sat nije predviđena videokonferencija, zato treba pripremiti detaljne i jasne upute uz koje mogu učenici samostalno obraditi planirano gradivo. Pripremila sam Power Point prezentaciju pomoću koje su učenici postupno pratili upute na pojedinim folijama i tako samostalno stjecali znanja o novoj vrsti teksta (Slika 1). Navedena projekcija odnosila se na tekst i zadatke u samostalnoj radnoj bilježnici koja se u nastavi slovenskog jezika koristi za promatranje neknjiževnog teksta i sastavljena je u skladu s elementima formativnog praćenja. Kao dokaz da su svladali novo gradivo učenici su za domaću zadaću napisali opis života osobe prema uputama i predali mi ga u rubrici sa zadacima. Sve primljene tekstove sam pročitala i učenicima dala povratnu informaciju o napisanom na temelju čega su učenici znali u kojoj su mjeri svladali novo gradivo.

<h2 style="text-align: center;">OPIS ŽIVOTA OSOBE</h2>	<h3 style="text-align: center;">Razmisli kako provodiš dan</h3> <ul style="list-style-type: none"> o Kako izgleda tvoj radni dan? o Što radiš tijekom dana – od trenutka kada se probudiš do trenutka kada odeš na spavanje? o Provodiš li subotu i nedjelju drugačije? Zašto da odnosno ne? o Što je s praznicima, kako ih provodiš? o Jesi li za vrijeme raspusta jednako aktivan kao i tijekom školske godine? U čemu je razlika? o Misiš li da dane provodiš drugačije od poznatih ličnosti?
<h3 style="text-align: center;">Razmisli o glazbi koju slušaš</h3> <ul style="list-style-type: none"> o Koje vrste glazbe poznaješ? o Koju vrstu glazbe najviše voliš ili najčešće slušaš? o Koje slovenske glazbenike/pjevače poznaješ? o Koje najviše voliš/slušaš? o Dali slušaš i rap? o Jesi li čuo za repera Roka Trkaja - Trkaja? 	<h3 style="text-align: center;">Pjesme repera Trkaja</h3> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p><small>TRKAJ: NAŠA ABECEDA</small></p> </div> <div style="text-align: center;"> <p><small>TRKAJ I J. JURAS: SAM</small></p> <p><small>*** dvaput klikni na ikonu i pritisni "play".</small></p> </div> </div>
<p>Danas ćeš iz teksta u samostalnoj radnoj bilježnici saznati puno novih stvari o Roku Trkaju, a osim toga saznat ćeš i o kojoj se vrsti teksta radi.</p>	<h3 style="text-align: center;">RB str. 93, 94 - čitanje teksta</h3> <h4 style="text-align: center;"><i>Glasbenik od jutra do večera</i> (hr. Glazbenik od jutra do večeri)</h4> <h2 style="text-align: center;">OPIS ŽIVOTA OSOBE</h2>
<h3 style="text-align: center;">RB, str. 95–98</h3> <h4 style="text-align: center;">Analiza teksta</h4> <hr/> <h3 style="text-align: center;">RJEŠAVANJE POJEDINAČNIH ZADATAKA</h3>	<h4 style="text-align: center;">Zapišite u bilježnicu</h4> <p>OPIS ŽIVOTA OSOBE je tekst u kojem prvo kažemo O KOME ćemo govoriti. Zatim u KRONOLOŠKOM REDOSLIJEDU predstavljamo stvari koje ova osoba obavlja ujutro, danju, uvečer. Napišemo i što ta osoba obično radi vikendom, u slobodno vrijeme, za vrijeme praznika...</p> <p>Glagoli su u 3. licu, jed. u sadašnjem vremenu jer se događaji u životu osobe ponavljaju.</p>
<h4 style="text-align: center;">Domaća zadaća</h4> <p>Prikupi što više informacija o tome kako osoba koju dobro poznaješ (majka, otac, brat, sestra ...) provodi dane (običan radni dan, vikend, slobodno vrijeme, praznici ...).</p> <p>V word dokument napiši OPIS ŽIVOTA te osobe i predaj mi ga u rubrici Zadaci do četvrtka - do 18.00 sati.</p> <p>Priilikom pisanja vodi računa o karakteristikama ove vrste teksta. Obrati pažnju na oblik i jezičnu pravilnost napisanog.</p>	

Slika 1: Power Point prezentacija – Rad s neknjiževnim tekstom

3. 2. Primjer nastavnog sata slovenskog jezika – rad s književnim tekstom

Kao primjer rada s književnim tekstom odabrala sam pjesmu *Song o ljubezni* Ervina Fritza. Nastavni sat sam provela putem videokonferencije. Kako bih izbjegla monotono dostavljanje materijala, pripremila sam Power Point prezentaciju. Uz pomoć bilješki na pojedinačnim slajdovima učenike sam vodila da promatraju pjesmu i tako ih aktivno uključila u nastavu. Dodala sam zvučni zapis svoje recitacije pjesme i na kraju sata snimak zimzelenog slovenskog hita Dan ljubezni. (Slika 2) Za domaću zadaću učenici su se okušali u poeziji i, slijedeći date upute, u e-knjigu zapisali svaku svoju ljubavnu pjesmu. Tako je nastao vijenac ljubavnih pjesama koje smo kasnije uvrstili u školski bilten (Prilog 1).

Ervin Fritz
SONG O LJUBEZNI

Na početku objašnjavam:
Što znači riječ "song"?
Savjet: Poveži s engleskim izrazom „to sing“

SONG
SONG je izraz za popularnu pjesmu – pjesmu koja se pjeva.

Nadimo što više riječi koje si rimuju sa
„LJUBEZEN“:
• bolezen
• obvezen,
• železen,
• brezvezen,
• oprezen,
• jezen,
• trezen,
• razlezen

Je li ljubav stvarno bolest???
Kada bi se ljubavnik mogao osjećati kao da je bolestan?

Ervin Fritz: Song o ljubezni

Kako je čudna stvar, ta ljubav!
Pri njej se človek samo
na bolestan.

Pu vendar ljubavem
bolezen si!
Ni bolestan, če te ljubim
in če me ljubiš ti.

Ljubim, da je tudi bolezen,
če se ljubiš,
očuhaj še enkrat,
dite za njo.

Ljubim, da je morda,
če brez ponosa
rečeš: Ti si
moja usoda.

Ljubim, da je brez
primesne bolestan,
če rečeš: Sreček,
greš mogoč z mano!

Ljubim, da so more
vse te srčne zadeve,
ljubim, da so vse
zaljubljeni reve.

Pu vendar ljubavem
bolezen si
in me, če te ljubim
in če me ljubiš ti!

Razgovarajmo o pjesmi:

- Zašto se ljubav pjesniku čini čudnom?
- Čime se prema njegovom mišljenju rimuje?
- Je li to zaista bolest?
- A zašto kaže da je bolest ako se odrasli i ozbiljni ljudi drže za ruke?
- Što je prema pjesniku još bolesno, ludo?
- Kakvi su zaljubljenici? Ponašaju li se razumno i razborito?
- Što mislite, može ljubav biti gadna bolest?

Zapiši u bilježnicu

Glavne riječi u pjesmi su **ljubav (ljubezen)** i **bolest (bolezen)** koji se odnose na ljudsko ponašanje.

Zaljubljeni ne djeluju i ne razmišljaju razborito, emocije su u prvom planu.

Ljubav može biti bolest ako smo nesretno zaljubljeni.

<p>Vrsta pjesme</p> <p>Razmisli</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Izpovijeda li pjesnik u pjesmi svoje mišljenje o ljubavi, o osjećajima zaljubljenih, o njihovom raspoloženju... ili pripovijeda o nečemu? ➤ O kojoj se vrsti pjesme onda radi? <p>Zapiši u bilježnicu:</p> <p>Pjesma je LIRSKA ili ispovjedna, točnije LJUBAVNA.</p>	<p>Strofe, stihovi, tema, rima</p> <p>STROFE I STIHOVI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pjesma ima 7 strofa. ▪ Svaka strofa ima 4 reda ili stiha. <p>TEMA pjesme</p> <p>Pjesma tematizira LJUBAV.</p> <p>RIMA u pjesmi</p> <p>stvar a ljubezen b samo c bolezen b</p>
<p>Pjesnička sredstva</p> <p>a) ukrasni pridjevi: <u>srčane stvari (srčne zadeve)</u></p> <p>b) deminutiv: <u>dušica (srček)</u></p> <p>c) uzvik: <u>Kako je čudna stvar ta ljubav (ljubezen)!!</u></p>	<p>Pokušajmo na temelju svega rečenog izvući poruku pjesme. Što nam je pjesnik ovom pjesmom htio poručiti o ljubavi?</p>
<p>Poruka pjesme</p> <p>Prepiši u bilježnicu:</p> <p>Pjesma poručuje da ljubav jeste čudna, ali ipak lijepa stvar.</p>	<p>Za kraj poslušajmo još jednu najljepših slovenskih pjesama o ljubavi, a to je pjesma grupe Pepel in kri: DAN LJUBEZNI.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=S8uiaRoH3k0</p>
<p>Domaća zadaća.</p> <p>Napiši kratku ljubavnu pjesmu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Treba imati najmanje 3 strofe. - Strofe trebaju imati po 4 stiha. - Vodi računa o rimi. - Koristi se različitim pjesničkim sredstvima (ukrasni pridjevi, personifikacija, komparacija ...). <p>*** Sljedeći sat predstavit ćeš svoju pjesmu. 😊</p>	<p>Želim vam puno kreativnih trenutaka ...</p>

Slika 2: Power Point prezentacija – Rad s književnim tekstom

PESEM O LJUBEZNI

Kaj je ljubezen?
To je velika bolezen.
Lahko je prava,
lahko pa le zabava.

Ko srček bije ti močno,
punci zdi se to lepo.

Primi jo za roko njeno,
da stopi se v sladkorno peno.
Daj popelji jo v svet brez dna,
naj ne pade ti na tla.

Jutri se še poročita,
da slučajno kdaj se ne 'zgubita.

Za na konec,
preden počī lonec,
jo poljubi
in s tem zasnubi.

LJUBEZEN KOT BOLEZEN

Kot bolezen je ljubezen,
vendar sladka bolj.
Ta občutek ni brezvezen
in ni le knjižni molj.

Včasih je goreča,
kakor plamen žge.
Včasih pa boleča
in lahko umre.

Ljubezni ne dočaka vsak,
včasih se tudi zmoti.
A pojdi jo iskat,
morda srečaš jo na poti.

Vsak si jo želi
v srcu tam globoko.
Naj strah te ni,
premagaj to samoto.

Ljubezen je le ena,
ne zamudi je.
Vesela in zelena
morda zdaj išče te.

Prilog 1 – Primjer dviju ljubavnih pjesama

4. Prednosti i nedostaci nastave na daljinu

Za vrijeme provedbe nastave na daljinu došli smo do određenih zaključaka o tom načinu poučavanja. Obrazovanje na daljinu donosi mnoge prednosti, ali i nedostatke – kako za nastavnike tako i za učenike. Na ovom mjestu želim sažeti glavne prednosti i nedostatke nastave na daljinu koje su učenici spomenuli nakon povratka u školu. [2]

4. 1. Prednosti nastave na daljinu

- Ujutro mogu duže spavati.
- Mogu na miru doručkovati.

- Ne moram napustiti dom.
- Sam stvaram svoje okruženje za učenje.
- Mogu napraviti svoj vlastiti raspored.
- Sam planiram vrijeme za učenje.
- Tijekom rada mogu napraviti nekoliko pauza.
- Sam odlučujem kada ću napisati zadatak.
- Imam više vremena za rješavanje zadataka.
- Imam više vremena za uređivanje bilješki.
- Mogu se više usredotočiti na teme koje mi stvaraju probleme.
- Nemam straha od ispitivanja i osuđivanja.
- Imam pristup internetu i e-materijalima u svako vrijeme.
- Ako nema videokonferencije, završavam nastavom kad god želim.
- Imam više slobodnog vremena.
- Mogu izaći i ujutro.

4. 2. Nedostaci nastave na daljinu

- Nedostaju mi kolege iz razreda i prijatelji.
- Nedostaju mi određeni učitelji.
- Ako nešto ne razumijem, ne mogu odmah pitati učitelja/kolegu iz razreda.
- Nema objašnjenja materijala u živo što mi najviše pomaže kod pamćenja.
- Više puta ne razumijem upute.
- Ne znam dobro organizirati rad i onda mi uzme cijeli dan.
- Teže se fokusiram jer nema „kontrola“.
- Moram paziti da na vrijeme predam zadatke.
- Moram paziti da ne propustim videosastanke.
- Ponestaje mi motivacije.
- Često imam poteškoća sa računalom, vezom, kamerom ...
- Ne vladam dobro računalom odnosno okruženjem za učenje na daljinu.
- Nemam dobre uvjete za rad (nemam svoju sobu, nema mira u kući i slično).
- U iskušenju sam igrati računalne igrice.

5. Zaključak

Iz novog iskustva zbog situacije povezanu s epidemijom COVID-19 u koju smo bili „bačeni“ i koja je zahtijevala drugačije planiranje te provedbu obrazovnog procesa, svi smo (učitelji, učenici i roditelji) mnogo toga naučili. Učitelji smo uložili puno truda, vremena i energije u novi način poučavanja. Osim toga, dodatno smo se osposobili na području informacijske i komunikacijske tehnologije te korištenja brojnih alata. Učenici su trebali postati samostalniji i odgovorniji u svom radu. Roditelji su se protiv svoje volje našli u ulozi učitelja. Njihov doprinos bio je neprocjenjiv. Nakon povratka u školu ustanovili smo da je ta vrsta rada manje učinkovita od rada u učionici. Znanje učenika bilo je lošije nego što bi bilo da je stečeno u prostorijama škole uz izravno učiteljevo objašnjenje uživo. Jedan od naših najvažnijih uvida jest da je istinski kontakt između učenika i nastavnika koji se dogodi u učionici tijekom nastave uživo nezamjenjiv. [3]

6. Literatura

- [1.] Osnovna škola Šentjanž pri Dravogradu (december 2020). *Informator – glasilo Občine Dravograd*, str. 37.
- [2.] Rupnik Vec, T. idr. (2020). *Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] *Samoevalvacija izbranih dejavnosti na OŠ Šentjanž pri Dravogradu za šolsko leto 2020/2021*. (2022). Šentjanž: Osnovna škola Šentjanž pri Dravogradu.